

— E S S A Y —

Eigentijds eigendom van grond, arbeid en kapitaal

Als corona ons was overkomen terwijl we de productiemiddelen kapitaal, arbeid en grond in goed onderling overleg beheerden als gemeenschappelijk bezit, dan was er geen crisis geweest. Dan bestond de kloof tussen rijkdom en armoede niet. Kunnen we het ons voorstellen? Want als we het ons kunnen voorstellen, kunnen we het realiseren.

TEKST JAC HIELEMA | BEELD FRANCOIS HAGDORN

Normaal was onder andere dat steeds minder mensen steeds rijker en steeds meer mensen steeds armer werden. Dat was vóór corona. En tijdens corona werd de pijnlijke tegenstelling tussen arm en rijk nog eens extra zichtbaar. Wereldwijd verloren miljoenen mensen op elkaar gepakt in de verschillende steden, die alleen over hun arbeid beschikten als bron van inkomsten, hun baan. Terwijl de huren gewoon doorbetaald moesten worden en de hypotheken gewoon afgelost. Het betalen van de rente en aflossing van kredieten ging ook gewoon door, evenals het betalen van pachten. Dus de bezitters van kapitaal en grond, die in hun tweede huizen op het platteland vanachter hun laptops naar eigen goeddunken arbeid konden inkopen en ook weer konden afstoten, behielden hun inkomsten.

**“BANKIERS ZULLEN ZICH MOETEN
OMSCHOLEN TOT BOER, BAKKER OF
BEADEMENINGSASSISTENT”**

De reële economie viel grotendeels stil. De productie, distributie en consumptie van economische waarden, die voorzien in de materiële behoeften van mensen, kwam op een laag pitje te staan. Alleen de supermarkten bleven open, het maken, verdelen en weer vernietigen van aardappels, groente, vlees, brood, boter, kaas en eieren ging wel door. Logisch, de mensen moesten eten toch.

Nagenoeg de gehele culturele sector stopte, dat wil zeggen het creëren en communiceren van culturele waarden die voorzien in de immateriële behoeften, de ontwikkelingsbehoeften van de mens hield op, inclusief alle sporten.

Onderwijs, wetenschap, kunst, religie werd vanuit huis beoefend. Via internet. Of gewoon in de open lucht. Kunstenaars vertoonden hun kunsten op YouTube, musici gaven concerten op daken en balkons, schrijvers en dichters produceerden in hun stille huizen meer teksten dan ooit tevoren. Sommige theatermakers weigerden te spelen, omdat ze er niet voor werden betaald, zeiden ze.

Stel dat er al een vorm van basisinkomen was.

Wat niet stil werd gezet, was de gezondheidszorg, sterker nog, de gezondheid en de zorg voor gezondheid stond even helemaal centraal in de Nederlandse samenleving. Na afloop kreeg iedereen in de zorg een bonus van let wel 1000 euro, ik zeg het nog een keer luister goed: duizend euro!

JAC HIELEMA:
 “BOUWEN AAN
 MENSWAARDIGE
 SAMENLEVING.”

De zuivere luchten, omdat er nauwelijks nog vliegtuigen vloegen en de meeste auto's en vrachtwagens ergens stonden geparkeerd; de schone wateren, omdat er geen boten meer voeren en omdat de stilgevallen fabrieken hun afval niet meer in de rivieren loosden; en de rust, omdat de mensen thuis bleven – ze werkten in hun tuinen of klusten in hun huizen – waren redenen om te bezinnen. Toch?

We zouden nooit meer terugkeren naar normaal.

En inderdaad leek het er even op, mede dankzij de wereldwijde demonstraties tegen racisme, dat de werkelijke oorzaken van ongelijkheid zouden worden onderzocht en aangepakt.

Niet dus.

Overheden en centrale banken redden de gehele oude economie inclusief het gehele overbodige corrupte geldsysteem. In Nederland werden vele banen kunstmatig in stand gehouden. Zelfstandigen zonder personeel kregen tijdelijk een vorm van basisinkomen. Toch gingen er wat bedrijven failliet, enkele mensen verloren hun baan. Nogmaals, iedereen in de zorg kreeg een bonus van duizend euro voor geleverde diensten. Maar verder, nu we langzaam weer uit de corona komen,

wordt het oude normaal gewoon weer opgepakt en gaan we gewoon weer door met waar we gebleven waren.

De kloof tussen arm en rijk groeit weer als normaal, is door corona zelfs extra vergroot.

NIEUW EIGENDOMSRECHT

Stel dat corona ons was overkomen terwijl we de productiemiddelen kapitaal, arbeid en grond niet zoals nu verhandelden op de markt, maar in goed onderling overleg beheerden als commons, als gemeenschappelijk bezit.

Stel dat we met betrekking tot grond, arbeid en kapitaal niet het absoluut eigendomsrecht hanteerden, het recht van een rechtssubject om over een zaak (een stuk grond, de arbeid van een ander, een kranen-, vrachtwagen- of machinepark) naar eigen goeddunken te beschikken en anderen van deze beschikking uit te sluiten. Stel dat we een nieuw zeg maar relatief eigendomsrecht ontwikkelden. Bijvoorbeeld het recht om een stuk grond te bewerken zolang je het dienstbaar maakt aan de samenleving zonder het uit te putten of leeg te zuigen. Of het recht op een hoeveelheid kapitaal om je innovatieve ideeën te verwerkelijken die de kwaliteit van de

samenleving als geheel vergroten zonder je machtspositie te versterken of je portemonnee te spekken.

Dan was dat hele corrupte financiële systeem zoals die nu in zijn geheel was gered door overheid en centrale bank helemaal niet nodig. Dan legden we de huren even stil, die dan sowieso veel lager waren, want je betaalde alleen voor de bouw en het onderhoud van de woning en niet voor de grond eronder. Evenals de aflossing van de hypotheek, die dan dus ook veel lager waren. De rente en aflossing voor de kredieten was dan ook even stil gelegd, als er al rente was überhaupt, evenals de pacht, die dan ook veel en veel lager was, omdat je alleen nog een soort van gebruiksrecht betaalde om de mensen die de gronden beheerden in hun levensonderhoud te voorzien.

Dan stemden we in goed onderling overleg het aanbod aan aardappels, groente, vlees, brood, boter, kaas en eieren enzovoort op de vraag naar die producten, zodat iedereen gewoon kon blijven eten. Inclusief alle wetenschappers, kunstenaars, priesters, rabbi's en imams. Theatermakers gingen gewoon door met het maken van theater, want er was een vorm van basisinkomen.

Dus als corona ons was overkomen terwijl we de productiemiddelen kapitaal, arbeid en grond in goed onderling overleg beheerden als gemeenschappelijk bezit, dan was er geen crisis geweest.

Sterker nog dan was 97 procent van de huidige hoeveelheid geld overbodig. Met 3 procent van de huidige hoeveelheid geld konden we dan handelen in de reële economische waarden, dus in de goederen en diensten die voorzagen in concrete materiële behoeften van alle mensen wereldwijd.

Dan bestond dus de kloof tussen rijkdom en armoede helemaal niet.

Kunnen we het ons voorstellen? Want als we het ons kunnen voorstellen, dan kunnen we het ook realiseren.

ONRECHTVAARDIG

De econoom Thomas Piketty toont namelijk in zijn populaire boeken *Kapitaal in de 21ste eeuw* en *Kapitaal en ideologie* wetenschappelijk aan dat een steeds kleinere groep mensen steeds meer grond, arbeid en kapitaal bezit en dus steeds rijker wordt en dat een steeds grotere groep mensen uitgesloten is van de beschikking over grond, (hun eigen) arbeid en kapitaal en dus steeds armer wordt.

**“EEN NIEUW NORMAAL WAARIN MENSEN
DE GEZAMENLIJK GEPRODUCEERDE KOEK
EERLIJK ONDER ELKAAR VERDELEN”**

ECONOMY TRANSFORMERS

Als je verlangt naar een mens- en Aarde-waardige samenleving, dan vind je bij Economy Transformers ideeën en begrippen, tijd, ruimte en medemensen om je te verdiepen in jezelf (wie ben ik, wat wil ik en wat kan ik) én de samenleving en manieren om jouw bijdrage in het leven te kunnen geven. Opdat je vanuit jezelf in verbinding met hen die dit ook willen, kunt bouwen aan een menswaardige samenleving en economie.

Onlangs publiceerde Economy Transformers samen met de Werkgroep Eigentijds Eigendom van Grond ‘Grond op een WEEGschaal’, over menswaardige manieren van uitwisselen en toewijzen van grond. Te downloaden op www.economytransformers.nl.

Deze ongelijkheid wordt door velen inclusief Economy Transformers als onrechtvaardig gevoeld.

De groeiende kloof tussen rijkdom en armoede loopt dus langs de lijnen van het wel of niet bezitten van de productiemiddelen grond, arbeid en kapitaal, ook wel inputfactoren voor de economie genoemd. Volgens Bas van Bavel in zijn boek *De onzichtbare hand, hoe markteconomieën opkomen en neergaan*, komt “alles wat noodzakelijk is voor menselijk leven (...) tot stand door een samenspel van de productiefactoren grond, arbeid en kapitaal.” Sterker nog, aldus Van Bavel, het fundament van elke samenleving wordt gevormd door de organisatie van de uitwisseling en toewijzing van grond, arbeid en kapitaal.

“Het fundament van elke samenleving wordt gevormd door de organisatie van de uitwisseling en toewijzing van grond, arbeid en kapitaal”, aldus Van Bavel

EIGENTIJD'S EIGENDOM

Wat deed Economy Transformers tijdens corona? Zij gaven een cursus Eigentijds Eigendom van Grond, Arbeid en Kapitaal. Volgens Economy Transformers zijn er namelijk vier mogelijke manieren van uitwisselen en toewijzen van grond, arbeid en kapitaal:

- door de staat (communisme)
- door de markt (kapitalisme)
- door een combinatie van markt en staat (het zogenoemde Rijnlandse kapitalisme)
- door de mensen zelf die in goed onderling overleg de grond, arbeid en kapitaal gezamenlijk beheren als gemeenschappelijk bezit, dus niet via de markt of de staat of een combinatie van die twee.

(Nota Bene, er zijn nog meer manieren van uitwisselen en toewijzen van grond, arbeid en kapitaal, maar dan zouden we terugkeren naar middeleeuwse of zelfs nog oudere praktijken. Niet dat we niet aan kunnen sluiten bij die oudere praktijk-

ken, ze zijn zeker het bestuderen waard, zoals het middeleeuwse leenstelsel voor het beheer van grond door de edelen of het middeleeuwse Gilde-systeem voor het beheer van kapitaal door de Gilden. Of de praktijk van de jubeljaren bij de oude Joden waar eens in de 49 jaar alle grond, arbeid en kapitaal op één hoop werd gelegd en in goed onderling overleg opnieuw werd verdeeld.)

Ad 1. De geschiedenis leert ons dat de staat geen goede uitwisselaar en toewijzer van grond, arbeid en kapitaal is. Vernieuwing vindt namelijk plaats door de initiatieven van individuele mensen en voor die initiatieven is geen plaats binnen het één-partij-systeem van communistisch georganiseerde landen. Sterker nog, in totalitaire staten werden mensen met eigen ideeën en bijzondere initiatieven afgevoerd, in gevangenis gegooid of zelfs gedood.

Ad 2. Van Bavel toont in het eerdergenoemde boek wetenschappelijk aan dat de uitwisseling en toewijzing van grond, arbeid en kapitaal via de markt tot niets leidt. Ja, tot steeds grotere ongelijkheid tussen bezitters en niet bezitters van de productiemiddelen en dus tot steeds grotere onvrede onder de laatsten. Het leidt zelfs tot onlusten omdat de bezitters de wet steeds meer naar hun hand zetten, wat door de niet bezitters als hoogst onrechtvaardig wordt gevoeld, met opstanden tot gevolg door hen die alleen hun arbeid hebben als bron van inkomsten aan de ene kant en geweld en onderdrukking door overheden of privélegers in dienst van het kapitaal en de grond aan de andere kant, aldus Bas van Bavel.

Ad 3. Thomas Piketty ziet als oplossing voor de groeiende kloof tussen rijkdom en armoede het door de staat flink belasten van de handelaren in grond, arbeid en kapitaal en hun bankiers om vervolgens het aldus verkregen geld her te verdelen onder de armen en te investeren in de culturele sector. Piketty noemt zijn alternatief 'een nieuw socialisme met meer medezeggenschap'. Maar dat is nu precies het punt: de handelaren in productiemiddelen en hun bankiers zijn machtiger dan de afzonderlijke staten en weten onder de belastingen uit te komen, sterker nog, zij lobbyen voor wetgeving in hun voordeel, dus die medezeggenschap door de gewone mens zal ik maar zeggen gaat gewoon niet gebeuren. De combinatie van markt en staat is wat Economy Transformers betreft ook niet de oplossing.

Maar de meeste mensen deugen toch?

Inderdaad.

Ad 4. Met enkelen van hen verkende Economy Transformers tijdens de cursus Eigentijds Eigendom van Grond, Arbeid en Kapitaal nieuwe vormen van eigendom om voortaan in goed onderling overleg de productiemiddelen grond, arbeid en kapitaal als gemeenschappelijk bezit te beheren. Zo'n zeven initiatieven hebben zich voorgenomen om deze vierde weg te

gaan en zullen elkaar blijven dragen in de zogenoemde Praktijkgroep Eigentijds Eigendom. De komende jaren kun je een stroom van informatie verwachten over de ontwikkelingen van deze initiatieven die op deze wijze de uitwisseling en toewijzing van grond, arbeid en kapitaal willen organiseren.

Opdat er een nieuw normaal ontstaat, een menswaardige omgang van mensen met zichzelf, elkaar en de Aarde, ongeacht oorsprong, levensovertuiging, sekse, geaardheid of huidskleur. Een normaal waarin mensen de gezamenlijk geproduceerde koek eerlijk onder elkaar verdelen. Dus ook onder de boventallig geworden handelaren in kapitaal, arbeid en grond en de bankiers die dat mogelijk maken. Die zich dan wel zullen moeten omscholen tot boer, bakker of beademingsassistent. ■